

Viewpoint

Van Bergen

Leo

Er bestaan grofweg twee definities van de term 'veteraan'. Enerzijds zijn veteranen mannen (en enkele vrouwen) die ondanks een inmiddels gevorderde leeftijd het niet kunnen laten om in het weekend achter een bal aan te blijven 'hollen' (waarna in de zogenaamde derde helft ook armen en darmen het nodige werk te verrichten krijgen). Anderzijds zijn er de mensen die maandelijks dit blad in de bus krijgen: mannen en vrouwen die in dienst van de Nederlandse krijgsmacht ter verdediging der grenzen of ergens in den vreemde aan oorlogs- en vredesmissies hebben deelgenomen. De reden waarom zij een aparte naam hebben gekregen en daardoor als een aparte groep worden gezien, is dat die handelingen een effect op hun verdere leven zouden hebben dat anderen, niet-veteranen, onbekend zal blijven.

Maar waarom zou die term alleen voor geüniformeerden mogen worden gebruikt en niet voor allen die krijgshandelingen aan den lijve hebben ondervonden? Ook hun leven is daardoor vaak fiks beïnvloed. In Nederland hebben we het dan al snel over de oorlog die simpelweg 'de oorlog' wordt genoemd. Mensen zoals Leon, mijn hooggewaardeerde mentor en voorganger op deze plek. Of mensen zoals Leo. Leo, die op feestjes, als weer eens iemand naar 'die Duitsers' uithaalde, steevast fijntjes opmerkte: 'Die nazi's. Niet: die Duitsers.'

Leo, net 18, liep nietsvermoedend over straat toen er een vrachtwagen naast hem stopte. Hij werd ingeladen en bij een Duitse fabriek weer uitgeladen. Daar werd voor het midden van de jaren dertig en na 1945 bestek geproduceerd, maar in die dagen diende het metaal andere doelen. Leo had heim-

Foto: Birgit de Roij

Dr. Leo van Bergen is geboren midden in het non-militaire jaar 1959. Desondanks heeft het thema 'oorlog' altijd zijn historische belangstelling gehad, waarbij zijn aandacht vooral uitgaat naar de medische gevolgen. Op dat terrein wordt hij internationaal als autoriteit erkend. Hij schreef *Zacht en eervol*, over het lijden en sterven in de Eerste Wereldoorlog.

'Die nazi's. Niet: die Duitsers.'

wee, liep twee keer weg, werd twee keer opgepakt en belandde in een strafkamp. Zijn huwelijksnacht, negen jaar na de oorlog, verliep daardoor wat vreemd. Voor er tot voor een dergelijke gelegenheid normalere handelingen kon worden overgegaan, moest hij zijn bruid uitleggen waar die striemen op zijn rug vandaan kwamen. Gecombineerd met de in dergelijke kampen normale ondervoeding zouden de klappen die deze striemen hadden veroorzaakt hem het

leven hebben gekost, als niet een Duitse verzetsgroep erin was geslaagd hem met enige regelmaat van eten te voorzien. Na de oorlog begon Leo naar huis te lopen. Hij pikte onderweg een lekkere, gevoerde jas, die hem door de Nederlandse douane bij de grens weer werd afgenomen. Welkom thuis. Toen hij na vele dagen bij zijn ouderlijk huis aanklopte, deed zijn jongste zus open. Zij herkende hem niet en riep dodelijk geschrokken dat de duivel voor de deur stond. Om een beetje bij te komen, werd Leo naar de Zwitserse Alpen gestuurd. Na terugkeer kreeg Leo te horen dat hij recht had op een oorlogsuitkering. Maar hij weigerde. Hij had op het verkeerde moment op de verkeerde plek gestaan. Domme pech. Een uitkering moest een waardering zijn voor moedwillig genomen risico's. Vond Leo.

Behalve als zijn Duitse vrienden op bezoek kwamen, met wie hij zijn leven lang contact hield, praatte Leo niet over de oorlog. Maar tijdens de kruisraketendebatten in de jaren tachtig zei hij ineens, ofschoon politiek doorgaans links van het midden: 'Als die dingen oorlog tegenhouden, mogen ze er de hele tuin mee volplempen.'

Kort na zijn pensioen stierf Leo aan een hersenziekte, die, aldus de artsen, vaker werd gezien bij mensen die vroeg in hun leven een langdurige periode van hevige angst hadden doorgemaakt. Had den Adolf H. en trawanten hem toch nog te pakken gekregen. Leo was niet bijzonder. Hij was boekhouder in een fabriek en had, zoals zo velen, sport en muziek als hobby's. Maar hij was ook heel bijzonder. Leo was een aardige man. Leo was mijn vader. Voetballen in het weekend? Lou-ter met het bord op schoot. Toch een veteraan? Op zijn minst een klein beetje. ●